

Óli Jacobsen

Norðmenn í Føroyum undir krígunum:

Thoralf kom til Føroya umvegis Suðurafrika

Tað vóru ymiskar slóðir, sum førdu norðmenn til Føroya undir krígunum. Ein av teimum sjáldsomu er tann hjá Thoralf Gjelstad, sum fekk føroyska konu

Thoralf, tá ið hann kom til Føroya

Thoralf Gjelstad var ætt-
aður úr Sandefjord, sum
var ein miðstøð fyri
norskari hvalaveiðu í
Suðurishavinum. Hann kom eis-
ini at sigla við einum av hesum
hvalaskipum, Cosmos, sum dekk-
ari og seinni sum tangaformaður.

Sluppu ikki heim vegna bardagan

Týskland leyp á Noreg tann 9. apríl 1940. Tann 7. mars skuldi hvalaveiðan vera av, og tiskil vóru allir hvalabátarnir á heimveg tá ið hetta hendi. Hvat var nú at gera?

Móðurskipið "Cosmos" var farin inn í Dakar í Norðurafrika á vegnum. Nú blivu teir liggjandi har við 400 monnum umborð. Her fylgdu teir við, hvussu tað gekk við bardaganum í Noregi, meðan hvalabátarnir sjálvir lógu í Cape Town í Suðurafrika og Walvis Bay í Namibia og bíðaðu.

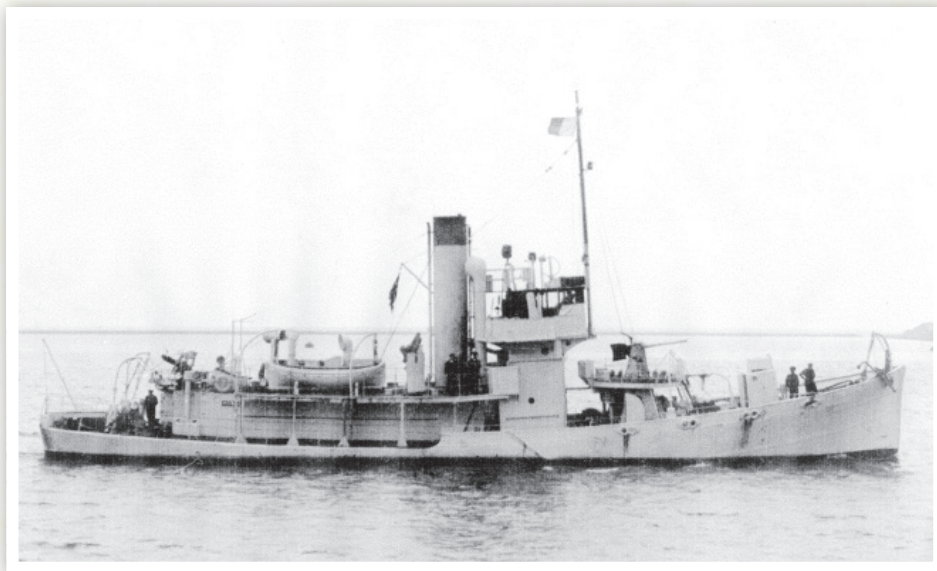
Norðmenn vardu seg mannliga og kláraðu at fáa kongin og stjórnina av landinum. Týska yvirmaktin varð ov stór, og aftaná at hava barst ímóti týskarum í tveir mánadur máttu norðmenn geva seg yvir.

Henda stóðan kom illa við hjá teimum, sum høvdu konu og børn heima í Noregi. Teir høvdu jú verið heimanífrá allan veturin. Tað stóð tó monnunum frítt, um teir vildu royna at sleppa heim aftur á ein ella annan hátt.

Fingu støð í Føroyum

Tveir av bátunum, "Cos 2" og "Cos 5",ingu at vita, at teir skuldu hava støð í Føroyum. Thoralf var umborð á "Cos 2", men nakað eftir, at teir komu til Føroyaringu teir navnabroyting, so "Cos 2" gjørdist til "Horten" og "Cos 5" til "Risør".

Hesir bátar høvdu stóra maskinmegi, so teir gingu skjótt. Tá skjótt skuldi berast at, tók tað styttri tíð hjá teimum norsku

Horten, hvalabáturin, sum kom til Føroya undir krígunum

bátunum at gerast klárir, tí teir vóru oljufýrdir mótvegis teimum bretsku, sum vóru kolfýrdir. Teiringu nógvar uppgávur at røkja í sigling millum Føroyar og Bretland, onkran túr vóru teir eisini í Íslandi.

Svøríki var uttanveltað í bardaganum. Svensk skip, sum sigldu til Amerika, høvdu skyldu til at koma inn í Føroyum ella Íslandi til eftirlit á leiðini. Skjóttgangandi norsku bátarnir egnaðu seg væl til at ansa eftir hesum skipum, og at loðsa teir inn og út aftur, tá teir fóru avstað aftur.

Møtti kærleikanum á sjómansheiminum

Aftaná at vera komnir til Føroya fóru bátarnir á Skipasmiðjuna í Havn til árligt eftirlit. Manningin kom at búgva á sjómansheiminum, meðan hetta varð gjørt. Her vóru teir væl móttiknir. At ganga inn á sjómansheimið gjørdist eisini teirra vanliga gongd, tá bátarnir lógu inni. Her kundu teir fara inn, tá teir høvdu frí. Her kundu teir keypa sær kaffi, lesa bløð, hitta

fólk og fáa eitt prát. Thoralf vann sær nógvar vinir ta tíðina, hann sigldi uppá Føroyar.

Nú sjómansheimið í Havn er farið í søguna sum sjómansheim, eru nógvar søgur, sum kunnu forteljast hagani. Eisini um tær gentur sum funnu sær drong og mann har.

Ein teirra var Mona Mikkelsen, sum umvegis sjómansheimið endaði í Noregi.

Mona var dóttir Perlinu og Poul Amaliel Mikkelsen úr Syðrugøtu. Ein dagin verður mamma hennara uppringd av Haraldi, leiðaran á sjómansheiminum, pápa J.K. Joensen, kenda smiðjumeistarán í Miðvági. Harald spyr, um hon ikki eigur onkra dóttir, sum kundi koma at arbeiða har. Jú, hon átti eina dóttir heima, men mamman helt hana vera ov unga at senda til Havnar. Aldursmarkið var 18 ár.

Harald helt, at tað mundi ikki fara at bila. Tey kundu í hvussu er royna tað, og so varð gjørt. Mona fór suður til Havnar, men hon mátti tó lova at koma norður aftur at hoyggja.

Harald Joensen er ein av teimum stóru persónligheitunum, sum hava myndað sjómansheimið í Havn. Hann hevði smiðju og agentur fyri motorar vesturi í Vágum. Kortini valdu hann og konan, Thomina, tænastu fyri sjómenn.

Eftir hann tók dóttirin, Olivia, við í 1940, og hon var leiðari á sjómansheiminum øll krígsárini.

Tá hoyggingin var av, fór Mona aftur á sjómansheimið. Hetta var undir krígunum, og tá var í hvussu er brúk fyri sjómansheiminum. Her komu sjómenn í hópatali. Umframt allar føroyingarnar komu eisini útlandingar, og tað vóru ikki minst norðmenn, sum hildu til her.

Á sjómansheiminum var nógva at gera, og her merktist kríggið eisini. Mona mintist t.d. tá finska ferðamannaskipið "Carolina Thorden" varð bumbað, og fleiri doyðu.

Tá kom fólkíð hagani á sjómansheimið.

Ein dagin kemur ein flottur norskur sjeikur, sum sigldi við einum vaktarskipi, og liðugt var.

Mona bleiv forlovað við Thoralf, og tey giftust í Gøtu kirkju í 1942.

Árið eftir fingtu tey sonin Thor og í 1945 fingtu tey dóttirina Anna Lina.

Tað vóru fleiri norðmenn, sum fingtu sær føroyska konu. Niels Ihlen skrivaði í síni bók Amatørkonsul í 1956, at hesi hjúnarløg riggaðu væl. Tá kendi hann bert til eitt norskt/føroyskt par, sum var farið frá hvørjum øðrum aftur.

Álopni av týskarum

"Horten", sum Thoralf var við, varð fleiri ferðir álopin av týskum flogfórum, meðan teir lógu á Havnarvág. Eina ferð teir lógu fyri akker, kom knappliga týskur flúgvári og leyp á teir. Teir vardu seg so væl teir kundu, men tveir av monnunum, sum stóðu og skutu eftir flogfarinum blivu raktir. Annar varð raktur í lunga og hin í beinið. Báðir komu á sjúkrahúsið í skundi. Hann, sum varð raktur í lunga, doyði. Beinið á hinum var so illa farið, at enski læknin, sum kom til, helt einki vera at gera uttan at taka beinið og at flyta mannin til hernaðarsjúkrahúsið, sum bretar høvdu í Havn.

Hetta mælti Pauli Dahl lækni frá. Hann bað teir um at lata mannin vera liggjandi har, so skuldi hann royna at bjarga beininum. Hann kom at liggja á hospitalinum einar sjei mánaðir. Beinið gjørdist so sterkt aftur eftir fleiri skurðviðgerðir, at tá hann kom heim til Noregs aftaná bardagan, fór hann aftur í Suðurishavið á hvalaveiðu. Hetta var hildið at vera eitt satt bragd av læknanum.

Tað ógvuligasta álopið, sum hendi teimum, var ein dagin teir lógu úti við Nólsoynna. Teir bíðaðu eftir, at eitt troppaskip skuldi loysa frá bryggju, og teir skuldu fylgja tí til Skotlands. Alt í einum kemur eitt týskt flogfar og kastar fimm bumbur, sum allar duttu niður við skipinum í bæði borð. Eingin rakti tó skipið. Har var eitt øgiligt rok. Ketilin fór og tað var